Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 450/2021 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen Kalajoen maastopalon kustannusten kattamisesta julkisen vallan rahoituksellisella tuella

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Janne Heikkisen /kok näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 450/2021 vp:

> Onko julkisen vallan mahdollista avustaa Jokilaaksojen pelastuslaitosta pelastustoimen
> valtionavustuksesta määräävän lain puitteissa,
>
> onko julkisen vallan mahdollista avustaa Jokilaaksojen pelastuslaitosta vaihtoehtoisin keinoin, kuten kunnille jaettavan harkinnanvaraisen tuen kautta ja
>
> miten pelastuslaissa huomioidaan tulevaisuudessa ilmastonmuutoksen aiheuttamien sään
> ääri-ilmiöiden luomat ympäristökatastrofit?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Pelastuslain (379/2011) 24 §:n mukaan kunnat vastaavat pelastustoimesta yhteistoiminnassa pelastustoimen alueilla (alueen pelastustoimi). Pelastustoimen alueita on 22 ja pelastustoimen tehtävien hoitamista varten alueen pelastustoimella on pelastuslaitos. Pelastuslain 95 §:n mukaan "pelastustoimen kustannuksista vastaa, jollei pelastuslaissa toisin säädetä se, jonka velvollisuutena toimenpiteen tai tehtävän suorittaminen taikka siitä huolehtiminen on". Näin ollen myös metsäpaloista aiheutuvat sammutuskustannukset kuuluvat lähtökohtaisesti alueen pelastustoimen kustannusvastuulle.

Pelastuslain 99 §:ssä on säädetty vielä erikseen metsä- ja maastopalojen sammutuskustannuksista. Säännöksen mukaisesti "Jos metsä- tai maastopalo on ulottunut useammalle pelastustoimen alueelle, sammutuskustannukset maksaa se pelastuslaitos, jonka toimialueella palo on saanut alkunsa, jollei toisin sovita. Muiden pelastuslaitosten on korvattava näistä kustannuksista osuutensa palaneen pinta-alan tai muun kohtuullisen perusteen mukaan." Koska Kalajoen maastopalo oli saanut alkunsa Jokilaaksojen pelastustoimen alueella, vastaa maastopalosta aiheutuneista kustannuksista Jokilaaksojen pelastuslaitos.

Pelastuslain 97 §:ssä säädetään valtion osallistumisesta pelastustoimessa tarvittavan valmiuden ylläpitämiseen hankkimalla sellaista erityiskalustoa tai rahoittamalla sellaista toimintaa, jonka

hankkiminen tai rahoittaminen valtion varoista on erityisestä syystä tarkoituksenmukaista. Valmiuden rahoittamista koskevan säännöksen perusteella ei kuitenkaan voida rahoittaa operatiivisen pelastustoiminnan, kuten metsäpalojen sammuttamisen, kustannuksia.

Alueen pelastustoimen valtionavustuksista annetun lain (1122/2003) perusteella voidaan rahoittaa pelastustoimen hoidon kannalta tarpeellisen kaluston tai järjestelmän hankinnasta aiheutuvia kustannuksia sekä kehittämishankkeita. Mainitun sääntelyn piiriin ei siten kuulu pelastustoiminnan (tulipalojen sammuttamisen) kustannusten rahoittaminen.

Nykyisin voimassa oleva pelastustoimen lainsäädäntö ei siten muodosta perustetta sille, että valtio maksaisi alueen pelastustoimen tulipalojen sammuttamisesta aiheutuvia kustannuksia. Sisäministeriö on selvittämässä muita mahdollisuuksia Jokilaaksojen pelastuslaitoksen tukemiseksi maastopaloista aiheutuneissa kustannuksissa. Sisäministeriö on lisätalousarviossaan esittämässä eräiden avustusten momentilta Jokilaaksojen pelastuslaitokselle määrärahaa Kalajoen maastopalosta aiheutuneiden ylimääräisten kustannusten korvaamiseksi. Sisäministeriö käy valtiovarainministeriön kanssa vuoropuhelua, onko menettely budjettiteknisesti tarkoituksenmukaisin vai onko joku toinen momentti tarkoitukseen parempi.

Kuntien ja kuntayhtymien peruspalveluiden valtionosuudet ovat yleiskatteellista rahoitusta. Valtiovarainministeriön mukaan kunnan valtionosuutta voidaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 30 §:n mukaan korottaa hakemuksesta harkinnanvaraisesti valtion talousarvion rajoissa, jos kunta ensisijaisesti poikkeuksellisten tai tilapäisten kunnallistaloudellisten vaikeuksien vuoksi on lisätyn taloudellisen tuen tarpeessa. Arvioinnissa otetaan huomioon myös paikalliset erityisolosuhteet. Hakemuksessa tulee yksilöidä kaikki perusteet ja erityisolosuhteet, joita kunta pitää syynä kuluvan vuoden talouden tasapainottamiseen liittyviin ongelmiin. Perusteluissa on syytä painottaa sellaisia tietoja, joita ei voida saada yleisistä tilastoista. Hakemuksessa tulee arvioida erityisesti vuoden 2021 tilannetta.

Harkinnanvarainen valtionosuuden korotus on siis tarkoitettu kunnille, eikä sitä siten voida myöntää Jokilaaksojen pelastuslaitokselle. Kunnat voivat tietysti hakea maastopalojen johdosta korotusta, jos se on kunnille aiheuttanut kustannuksia. Näiden kustannusten täytyy olla kunnan talouteen niin merkittävästi vaikuttavia, että ne olisivat vaarantamassa kuntien mahdollisuuksia hoitaa peruspalveluita. Hakemusten käsittelyssä otetaan huomioon kunnan talouteen vaikuttavien tapahtumien lopullisten kustannusten (mahdolliset muut tuet huomioidaan) suuruus ja niiden merkitys korotusta hakevan kunnan talouteen sekä kunnan talouden nykytilanne.

Vuoden 2021 harkinnanvaraisen valtionosuuden korotuksen hakuaika on jo mennyt umpeen ja hakemuksia ei enää oteta huomion. Päättyneessä haussa Pohjois-Pohjanmaalta hakemuksia tuli kahdeksalta kunnalta ja osassa näistä hakemuksista on mainittu yhtenä seikkana Kalajoen maastopalojen aiheuttamat kustannuksen osuus kunnalle. Harkinnanvaraisen valtionosuuden korotuksen hakemusten käsittely on aloitettu ja tarkoitus on saada valtioneuvoston päätös marraskuun loppupuolella 2021.

Pelastustoimen palvelut siirtyvät hyvinvointialueista annetun lain (611/2021) mukaisesti vuoden 2023 alussa hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle ja valtion rahoitettavaksi. Hyvinvointialueiden järjestämisvastuusta pelastustoimessa säädetään laissa pelastustoimen järjestämisestä (613/2021). Hyvinvointialueen rahoituksessa annetussa laissa (617/2021) säädetään valtion rahoituksen myöntämiseen hyvinvointialueesta annetussa laissa tarkoitettujen hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kuuluvien tehtävien kustannusten kattamiseen. Sisäministeriö voi edellä

mainitun lain 11 §:n nojalla tehdä aloitteen lisärahoituksen myöntämiseksi hyvinvointialueelle, mikäli hyvinvointialueelle tulevan rahoituksen taso ei turvaa perustuslain (731/1999) 19 §:n 3 momentissa tarkoitettuja perusoikeuksien toteutumiseen liittyviä pelastustoimen palveluja hyvinvointialueella.

Hyvinvointialueen rahoituslain 12 §:n mukaan hyvinvointialueelle voidaan myöntää valtionavustusta valtionavustuslain (688/2001) mukaisesti. Valtionavustusta voidaan lain mukaan myöntää erityisesti tarkoituksiin, joissa ei ole kyse hyvinvointialueiden pysyvien tehtävien rahoittamisesta, vaan esimerkiksi määräaikaisesta hankkeesta tai muutoin tilapäisesti poikkeuksellisia kustannuksia aiheuttavien tehtävien korvaamisesta. Valtionavustusten tarkemmista myöntämisperusteista voidaan tarvittaessa säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Pelastuslaissa säädetyt pelastustoimen palvelut tulee kyetä tuottamaan kaikissa turvallisuustilanteissa. Pelastuslain 28 §:n mukaan pelastustoimen palvelutason tulee vastata paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia. Palvelutasoa määriteltäessä on otettava huomioon myös toiminta poikkeusoloissa. Sään ääri-ilmiöt ja niiden mahdollinen lisääntyminen ovat tunnistettavissa oleva onnettomuusuhka, joka alueen pelastustoimen tulee huomioida pelastustoimen palvelutasoa määriteltäessä ja varautumisessa. On selvää, että poikkeuksellisten sään ääri-ilmiöiden aiheuttamat tilanteet, kuten esimerkiksi myrskyt, aiheuttavat pelastustoimelle myös poikkeuksellisia haasteita palvelutuotannossa. Pelastuslain 28 §:ssä säädetään lisäksi, että olosuhteiden vaatiessa tehtävät on asetettava tärkeysjärjestykseen. Pelastuslaki mahdollistaa siis tarvittaessa myös tehtävien priorisoinnin, joka voi tulla kyseeseen esimerkiksi poikkeuksellisten sään ääri-ilmiöiden aiheuttamissa olosuhteissa.

Suomen maasto- ja metsäpalojen torjuntajärjestelmän nykyinen kokonaisuus on pääpiirteittäin toimiva. Valtakunnallisia järjestelyitä, materiaalisten ja muiden voimavarojen käytön koordinaatiota sekä uusia toimintamalleja ja menetelmiä tulee kuitenkin edelleen kehittää ilmastonmuutoksen aiheuttamiin sään ääri-ilmiöihin varautumiseksi. Onnettomuuksien ehkäisyn ja pelastustoiminnan tehtäviin on pelastuslaitosten kyettävä varmistamaan riittävät henkilöstö- ja muut voimavarat, kuten ajantasaisen pelastustoiminnan kaluston. Tämä mahdollistaa joustavuuden toimia äkillisissäkin tilanteissa.

Helsingissä 10.9.2021

Sisäministeri Maria Ohisalo